

איך זה שראש השנה בא לפני יום כיפור? מבוסס על מכתב כללי ימי הסליחות תשכ"ג

רופא בכיר ועורך דין צמרת יושבים בחתונה אצל חבר משותף. העורך דין אוכל ונהנה, בעוד שבכל רגע ניגש מישהו לרופא בבקשה להתייעץ אתו. "ד"ר, יש לי כאבים בחזה - זה מדאיג?" "ד"ר, אני צריך תור דחוף לניתוח - למי עלי לפנות?". הרופא המותש פונה לעורך דין: "תגיד לי, איך אתה יושב ונהנה ולי לא נותנים מנוחה?"

– "אה, זה פשוט, כל אחד שמבקש ממני עצה, מקבל הביתה חשבונית תשלום על מתן ייעוץ, וככה אנשים למדו להיזהר ממני". הרופא אומר תודה על העצה ונרגע. למחרת מתקבלת בביתו חשבונית תשלום על ייעוץ מעורך הדין...

ראשית, מבחינת הסדר הישר: יום הכיפורים הוא יום של טהרה מחטאי השנה הקודמת, שהייתה, "כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאותיכם לפני ה' תטהרו", ואילו ראש השנה פותח את שנה הבאה, החדשה. ואם כן, ברור שקודם אמורים לסגור את השנה הקודמת על הצלחותיה וכישלונותיה ורק אחר כך לפתוח שנה חדשה?

כך יודע כל בעל מכולת וכל סטודנט מתחיל לכלכלה, שבסוף שנת העסקים עורכים ספירת מלאי ומאזן על השנה שהייתה, ורק אחר כך מתחילים שנה חדשה עם כיווני השקעה חדשים?

שנית, כך מחייבת תכונת הצדק והרחמים: הנחת היסוד של כולנו היא שהקב"ה אוהב אותנו ורוצה בהצלחתנו. ה' אינו שופט אותנו כמו שופט אובייקטיבי, אלא בהחלט מעורב אישית בדין ושופט כמו "אבינו מלכנו", כמו אבא שהוא מלך. כך אומרים בתפילות שוב ושוב: "אהבת עולם אהבתנו", וכך ביחס ישיר לנושא הדין והמשפט: "אתה נותן יד לפושעים וימינך פשוטה לקבל שבים". ולכן ההיגיון מחייב שקודם יעניק לנו הקב"ה את האפשרות לבקש סליחה על חטאינו ולכפר ולנקות אותם, ורק אחר כך יתישב על כיסא דין וישפוט אותנו על אותם מעשים.

לכן היה אפשר לצפות ש(בסוף חודש אלול) יבואו "עשרת ימי תשובה" בהם שבים ומתחרטים על חטאינו, אחר כך יבוא היום הגדול והקדוש, יום הכיפורים, בו הקב"ה מטהר ומזכך אותנו מכל חטאינו, ורק בסוף התהליך יבוא ראש השנה, יום הדין, בו עוברים לפניו כל באי עולם כבני מרון והוא פותח את הספרים של כל אחד ואחד?

מדוע אפוא הסדר הפוך לחלוטין? השנה החדשה מתחילה ביום דין ומשפט על כישלונותינו בשנה שעברה, "היום הרת עולם, היום יעמיד במשפט כל יצורי עולמים", הקב"ה פותח ספרים וכותב את הכרעת הדין בהתאם למצבנו השפל הנוכחי. אחר כך ניתנת לנו הזדמנות לשנות את ההכרעה בעשרת ימי תשובה, ופתאום לאחר תשעה ימים מגיע יום כפרה שמטהר מכל כשלי השנה הקודמת? הרי כבר התחיל הדין עליהם?

נפתח עם הגדרת ראש השנה וימי הדין במקורותינו.

בעיקרו של דבר, א' בתשרי הוא הנעלם הגדול בין כל מועדי ישראל. כלל החגים נתקנו לזכר אירוע היסטורי שחל ביום זה ומצוות היום נועדה לסמל את אותו אירוע. למשל, חג הפסח נתקן לזכר יציאת מצרים שאירעה ביום זה ומצוות אכילת המצה מנציחה את הנס. חג הסוכות מזכיר את ענני הכבוד שהקיפו את ישראל 40 שנה במדבר¹ ומצוות הישיבה בסוכה מסמלת את הנס. יום הכיפורים הוא יום סליחה לזכר דברי ה' "סלחתי כדברך" ביום זה וכל מצוות היום מסמלות את הכפרה.

אולם ראש השנה הוא נעלם מוחלט, לא ברורה מטרת היום ולא מטרת תקיעת השופר.

1/א.

¹ יש ביאור מפי הגאון מוויילנה שענני הכבוד חזרו להקיף את ישראל בדיוק בט"ו בתשרי, חג הסוכות, ואכמ"ל.

במדבר כט,א:

ובחודש השביעי באחד לחודש מקרא קודש יהיה לכם, כל מלאכת עבודה לא תעשו, יום תרועה יהיה לכם.

ב.1/

דרשת הרמב"ן לראש השנה:

צווה הכתוב שנעשה יום טוב ומקרא קדש ביום הזה ולא פירש למה ועל מה? בשאר כל המועדים מפרש טעם המועד ... בחג המצות 'את חג המצות תשמור ... כי בו יצאת ממצרים' אבל כאן לא פירש כלום, ואמר עוד 'יום תרועה' ולא ביאר העניין כלל.

בספר תהלים אנו לומדים משמעות חדשה ליום ראש השנה:

א.2/

תהלים פא:

תקעו בחדש שופר בכסה ליום חגנו, כי חק לישראל הוא משפט לאלוקי יעקב.

ראש השנה הוא יום הדין והמשפט בו דן הקב"ה את כל ברואי העולם לקראת השנה הבאה. הגמרא מוסיפה ומתארת דברים מרטיטים על הקורה בעולמות העליונים ביום ראש השנה.

ב.2/

ראש השנה טז:

שלושה ספרים נפתחין בראש השנה, אחד של רשעים גמורין ואחד של צדיקים גמורין ואחד של בינוניים, צדיקים נכתבין ונחתמין לאלתר לחיים, רשעים נכתבין ונחתמין לאלתר למיתה, בינוניים תלויין ועומדין מראש השנה ועד יום הכיפורים - זכו נכתבין לחיים לא זכו נכתבין למיתה.

תפילת "ונתנה תוקף" מוסיפה ומתארת כיצד ביום זה מוכרע כל עתידנו בשנה הבאה, לחסד ולרחמים:

ג.2/

תפילת ונתנה תוקף

וכל באי עולם יעברון לפניך כבני מרון: כבקרת רועה עדרו, מעביר צאנו תחת שבטו, כן תעביר ותספור ותמנה ותפקוד נפש כל חי, ותחתוך קצבה לכל בריה, ותכתוב את גזר דינם.

בראש השנה יכתבון
ובצום יום כיפור יחתמוך:
כמה יעברון וכמה יבראון
מי יחיה ומי ימות
מי בקצו ומי לא בקצו
מי במים ומי באש
מי בחרב ומי בחיה
מי ברעש ומי במגיפה
מי ינוח ומי ינוע

מי יישקט ומי ייטרף
 מי ישלו ומי יתיישר
 מי ירום ומי יישפל
 מי ייעשר ומי יעני:

וכאן עולה השאלה הגדולה עמה פתחנו: **כוכבי אור מאמר פג: שמעתי מפי רבי הגאון רבי ישראל סלנטר, דהלא ידוע שהקב"ה שוקד על טובת ישראל ורוצה בהצלחתם, והרי יום הכיפורים הוא יום סליחה ומחילה וראש השנה הוא יום הדין אשר כל באי עולם עוברין לפניו כבני מרון, וספרי חיים וספרי מתים פתוחים לפניו, וכל מזונותיו של אדם קצובין לו מראש השנה - ואם כן למה לא ציוה הקב"ה לעשות יוה"כ מקודם, ואחר שיטהרו מעונותיהן יעשו ראש השנה ואז יוכלו לזכות ביום הדין לשנה טובה וברכה?**

למען האמת, השאלה היא עוד יותר מעניינת: הר"ן דן בסיבה בגללה נקבע יום הדין דווקא ליום א' תשרי. הרי היה יכול להתקיים בכל יום אחר בשנה, כמו ראש חודש ניסן? הר"ן עונה כי היום הזה מוגדר מראשית הבריאה כיום של משפט **בחסד וברחמים**. ביום הזה נברא אדם הראשון וחטא לפני הקב"ה, אך יצא ממשפטו בחסד וברחמים וקיבל עוד 930 שנות חיים.

ואם כן, עולה פי כמה השאלה האמורה: מדוע לא קבע הקב"ה את ראש השנה **אחרי יום הכיפורים**, נניח שיום כיפור יחול ביום כ' באלול, וכך האדם יתייצב לפני השופט ביום הדין לאחר חרטה עמוקה?

ר"ן ראש השנה שם: יש לשאול למה אדם נידון בראש השנה יותר מימים אחרים? ... אלא ביום זה נברא אדם הראשון ... ובשעה עשירית סרה, בשעה אחת עשרה נידון ובשעה שתיים עשרה יצא מן הדין ברחמים. אמר הקב"ה: זה סימן לבניך שעתידיים לעמוד לפני בדין ביום זה **ויוצאים ברחמים** ... ונראה לומר **שרצה המקום לזכות את ישראל בדינם ורצה לדון את ישראל בזמן שנקבע לכפרה ולסליחה** ... שמראש השנה התחיל ה' להתרצות למשה [אחרי חטא העגל] וביום הכיפורים נתרצה לו לגמרי.

אנו רוצים להציג תחילה את התשובה שהעלו בעלי המוסר, ואחר כך להיכנס לעומק תפישת ראש השנה בכתבי חסידות חב"ד ולדלות מתוכה מבט מעורר על טעם קדימת ראש השנה ליום הכיפורים.

ב. לפני שניכנס לעניין, עלינו להקדים ולברר שאלה בסיסית ומרכזית יותר: הבעיה האמיתית אינה טעם קדימת ראש השנה ליום הכיפורים, אלא **מהו בכלל ראש השנה?** מה מציינים ביום הזה?

יתירה מכך: על פניו, היום הזה **מושך לכיוונים אחרים לגמרי מאשר יום הדין**. ראשית, ראש השנה הוא "יום טוב", מצוותו היא **בסעודה חגיגית**, כמו שציווה הנביא נחמיה את חבורת "שבי ציון" לאחר טקס ה"הקהל" הגדול שערך להם – תופעה שאינה אופיינית כלל ליום דין ומשפט.

נחמיה ח: לכו אכלו משמנים ושתו ממתקים ושלחו מנות לאין נכון לו כי קדוש היום לאדונינו.

יותר מזה נפסק להלכה שאין בתפילות ראש השנה כל הזכרה של וידוי, חטא ועוון.

בית יוסף סימן תקפד: שאר בקשות שאומרים באבינו מלכנו אומרים בראש השנה, אבל חטאנו לפניך וכל כיוצא בו שיש בו הודאת חטא – אין אומרים בראש השנה, שאין אומרים בו וידוי.

אז מה מהותו של יום טוב ראש השנה? ומה תפקידו של השופר?

רבי סעדיה גאון מביא לא פחות **מעשרה טעמים שונים** לתקיעת השופר:

רס"ג טעמי תקיעת שופר הטעם הראשון: מפני שהיום התחלת הבריאה בו ברא ה' את העולם ונעשה מלך על עולמו. וכך עושים המלכים שתוקעים לפניהם בחצוצרות להודיע ולהשמיע בכל מקום תחת מלכותו, וכן אנו ממליכים עלינו את הבורא יתברך ביום זה.

תקיעת שופר הינה סמל להמלכת מלך חדש והתכנסות תחת שלטונו. כך מסופר על הימים האחרונים לחייו של דוד המלך: הוא שכב בארמונו ונטה למות ומחוץ לארמון התרחשה סערה. אדוניה בן חגית, המוכשר ויפה התואר, הבן הגדול של דוד מאלו שנותרו בחיים, התכוון לנצל את התפר ולהמליך את עצמו ליורש העצר. בת שבע, אם שלמה, פרצה לחדר המלך ותבעה לקיים את הבטחתו כי שלמה ימלוך אחריו. דוד קרא לנתן הנביא ולצדוק הכהן וציווה לקחת את שלמה אל מעיין הגיחון, למשוח אותו בשמן המשחה ולתקוע בשופר. ברגע התקיעה הכריז העם: "יחי המלך שלמה".

כך התרחש כמה שנים לפני כן: אבשלום, בן דוד, תכנן הפיכה שלטונית כנגד דוד עצמו. אבשלום שלח את אנשיו לכל שבטי ישראל והדריך כי כאשר ישמעו את קול השופר יכריזו "מלך אבשלום בחברון".

שמואל א א,לט: וייקח צדוק הכהן את קרן השמן מן האהל וימשח את שלמה ויתקעו בשופר - ויאמר כל העם יחי המלך שלמה. שמואל ב טו,י: כשמעכם את קול השפר ואמרתם מלך אבשלום בחברון.

לפי זה נראה כי עיקרו של ראש השנה אינו יום דין, אלא יום חגיגי של המלכת הקב"ה עלינו והתכנסות תחת גזירותיו. וכך אכן מדגישות כל תפילות החג: "מלוך על העולם כולו בכבודך והופע והנשא על כל הארץ ביקרך... מלך על כל הארץ מקדש ישראל ויום הזיכרון".

עם זאת, הדברים לא פשוטים כלל. רבי סעדיה גאון אינו מסתפק בטעם הזה, שכן יש בו תמיהה גדולה: המלכת מלך נעשית בתקיעה מלכותית ארוכה, כמו שנאמר אצל שלמה "ויתקעו בשופר". ואילו התורה מצווה לתקוע בדרך אחרת לחלוטין: "יום תרועה יהיה לכם" – ופירוש המילה "תרועה" הוא יבבה ובכייה. כך מתרגם האונקלוס את המילה "תרועה" – "יבבה", כמו המסופר על אם סיסרא שעמדה ליד החלון וחיכתה בדאגה לשוב בנה מהמלחמה וכשלא שב פתחה ביבבה כואבת. מכאן נולדו השברים והתרועה שהם שני קולות של יבבה, קול גניחה וקול בכי מתייפח (ואכמ"ל)².

מה הקשר בין גניחה להמלכת מלך? לפיכך מביא הרס"ג טעם אחר, וכאן מתקשר השופר ליום הדין:

רס"ג הטעם השני: ראש השנה הוא ראשון לעשרת ימי התשובה ותוקעים בו בשופר להכריז ולהזהיר על ראשנו: כל הרוצה לשוב - ישוב ואם לאו - אל יבוא בטענה.

ואם כן, בסיכומו של דבר, אנו תוהים ומבולבלים³: האם ראש השנה הוא יום משפט או יום חגיגי של המלכת מלך? האם הוא יום חג במשמנים וממתקים או יום תרועה, יבבה וגניחה?

עלינו לעמוד אפוא על מהותו של יום שמחברת ומקשרת בין כל חלקי החג, ואחר כך נקבל מבט בהיר על שאלת הפתיחה: מדוע ראש השנה קודם ליום הכיפורים?

ג. נתחיל עם ביאורו של רבי ישראל מסלנט על שאלת הפתיחה שהעלה בעצמו, ונקדים לה משל נחמד: הקיסר פרנץ יוזף, מלך אוסטריה. היה אחד המנהיגים הבולטים באירופה לפני כ-150 שנה. הוא מלך על אוסטריה והונגריה במשך 68 שנים והפך לשליט בלתי מעורער. לאחר עשרות שנות מלוכה הוא התמלא בתחושת גדולה עצמית והשתוקק לבנות סמל מפואר, מבנה אדיר שיניח אותו לעד. המלך

² תקיעה בלב נשבר: החסיד רבי זאב וולף קיצעס היה 'בעל התוקע' בבית מדרשו של הבעש"ט. לפני ראש השנה הוא שינן את הכוונות העמוקות של תקיעת השופר כפי שהן כתובות בספרי הקבלה, ואף רשם אותן על פתק קטן. כשהגיעה שעת התקיעות, הכניס את היד לכיסו כדי לשלוף משם את הפתק, אך לא היה שם. כנראה אבד. 'כי צד אתקע לפני הבעש"ט ככלי ריק וגס', חשב בכאב ופרץ בבכי מיוסר.

אחרי החג, קרא לו הבעש"ט ואמר: 'דע לך, שכל כוונה פותחת שער אחד למעלה, אך יש דבר אחד שהוא בבחינת 'מפתח כללי'. לב נשבר – פותח את כל השערים העליונים...'

³ הרס"ג מביא טעם שלישי לתקיעת השופר: להעלות זיכרוננו לפניו ולהזכיר את מעמד הר סיני. ידוע המשל המרגש שמביא רלו"צ מברדישטוב לכך, נעתק בליקוטי שיחות לד/184.

פנה אל בכיר האדריכלים באירופה וציווה להקים בניין אופרה משוכלל במרכז וינה שינציח את דמותו. אחרי חמש שנים של עבודה מאומצת, קם מבנה אדריכלי מרשים ובולט למרחוק.

האדריכל ציפה בהתרגשות לביקורו הראשון של המלך בבניין האופרה ושילב זאת בהופעה מוסיקלית אדירה עם שלוש הטנורים הגדולים. הערב המרגש הגיע וכולם המתווכחים לכניסתו של הקיסר. השיירה המלכותית עצרה על יד הבניין, המלך הוציא את הראש מחלון המרכבה ואפילו לא ירד ממנה. הוא פתח בצעקות: "טיפשים, בורים גמורים, חסרי הבנה באמנות ותרבות. תחריבו מיד את המבנה הכושל".

האדריכל ניגש אל המרכבה ברגליים רועדות והמלך קרא: "בטיפשותך בנית את אולם האופרה בקומת הקרקע, כך שנכנסים אליו במעבר חד מהרחוב. אבל אולם אופרה אמור להיבנות גבוה, מעל הקרקע. הדרך אליו אמורה לעלות דרך שלוש קומות ומאה מדרגות, כדי להרים את הנכנס בהדרגה מהחיים הארציים ולהכניס אותו אט-אט לאווירה נעלה של חוויה נשגבה".

האופי האנושי נוצר בצורה כזו שאנחנו לא בנויים לשינויים חדים. איננו יכולים לעבור בלחיצת כפתור ממצב למצב ולהיכנס לאווירה אחרת. אנו חווים לעומק את תלאות החיים ולכן זקוקים לזמן כדי לפשוט את השכבות שהצטברו על הנפש ולהיכנס לאווירה אחרת. התופעה הזו קיימת אפילו בשינויים פיזיים, האדם נזקק לזמן כדי להסתגל לאור, אדם שיצא מחושך לאור – לא יראה בהתחלה כלום. לכן מברכים את הקב"ה: "בחכמה פותח שערים ובתבונה משנה עתים... גולל אור מפני חושך וחושך מפני אור". המעבר מחושך הלילה לאור היום אורך יותר משעה, כמו לגלול ספר תורה בשמחת תורה מחתן תורה בפרשת וזאת הברכה לחתן בראשית.

זאת הסיבה לדעת רבי ישראל סלנטר, שהתורה הקדימה את ראש השנה ליום הכיפורים: הקב"ה ידע שהאדם אינו יכול לעבור משגרת אוגוסט לקדושת יום הכיפורים. היום הקדוש פשוט יתפספס. היום יבוא ויפנה – ולא נבואה שערך! לכן הקדים הקב"ה את יום הדין בו נידונים על חיינו הגשמיים, "מי יעני ומי יעשר", וכך מתוך התפילה והתחנונים על צרכינו הגשמיים – אנו מכינים עצמנו בהדרגה לקראת היום הגדול, יום הכיפורים.

3. כוכבי אור שם: הקב"ה יודע לבבות בני אדם כי רחוקים המה מאוד מדברים רוחניים כמו סליחת עונות ועולם הבא... ולא יוכלו לעלות פתאום למדרגה הגבוהה להרגיש ענין הרוחני של יוה"כ, לזאת צוה להם לעשות ר"ה בו דנים את האדם על דברים גשמיים שיש לו בהם הרגש גדול וכאשר יחם לבבם בבקשתם על בני חיי ומזוני - אולי יוכלו לצעוד הלאה גם ליוה"כ.

יש להוסיף כי יסוד הצורך בהכנה נפשית לקראת קיום מצווה מופיע במקומות רבים. על חכמי ישראל מסופר שהיו משתתפים בעצמם בהכנות לשבת, שכן 'מי שלא טרח בערב שבת לא יאכל בשבת'. הכוונה הפנימית היא, שמי שאינו מתחיל את ההכנות לשבת כבר ביום שישי – אינו זוכה לחוות לעומק את קדושתה. עוד מבואר בהרחבה בכתבי חב"ד אודות הצורך בהכנה לתפילה, כמו טבילה במקווה, מתן צדקה ולימוד החסידות, שכן אי אפשר לעבור ישר מהמיטה לעמידה לפני המלך.

עד כאן ההסבר הבסיסי למהותו של יום כגישת בעלי המוסר. עם זאת, ההסבר הזה מתמקד בהיותו יום הדין על צרכינו הגשמיים. אולם כאמור, הטעם הראשון שהביא הרס"ג התמקד דווקא בהדגשה חגיגית ומרוממת: יום המלכת המלך על העולם כולו. עלינו למצוא אפוא הסבר שיקשר בין כל פרטי וחלקי החג ויפתור גם בעיית קדימת ראש השנה ליום הכיפורים.

ד. נפתח עם סיפור היסטורי שמלווה את האגדה היהודית מאות שנים (מתוך ספר התודעה): לפני 526 שנים, ה'רנ"ב (1492) התפרסמה גזירת "גירוש ספרד". מלכי המדינה, פרדיננד ואיזבלה, הותירו בפני מאות אלפי יהודים את הברירה האכזרית: לעזוב או להתנצר. עשרות אלפים בחרו לעזוב, אך רבים בחרו לקבל למראית עין את דת הכנסייה ולהמשיך לקיים חיים יהודיים בסתר. אלפים מבני אותם אנוסים התקבצו בעיר ברצלונה ומשם המשיכו לשמור חיי מסורת במחתרת.

דון פרננדו אגולר היה אחד הדמויות החשובות בין האנוסים. הוא נשא תפקיד רם של מנצח התזמורת המלכותית, הוא עמד בשורה הראשונה של האליטה התרבותית בספרד, אך בסתר ניהל חיים

יהודיים. במרתף ביתו אפשר היה למצוא בשר כשר, ובלייל הסדר וליל כל נדרי היו אנשים מסכנים נפשם להתקבץ בביתו להתפלל יחד. חלפו חמש שנים ארוכות מאז הגירוש, בכל יום נתפסו יהודים כאנוסים והועלו על המוקד במרכז העיר. איש לא ידע מה יילד יום. ואז אירע דבר מוזר: בכל רחובות ברצלונה נתלו הזמנות חגיגות לקונצרט חגיגי של התזמורת המלכותית, התזמורת תעלה מופע ייחודי של מוסיקת עמים ושבטים פרימיטיביים ותעניק כבוד לתרבויות שנשכחו מהעולם. הדבר המדהים היה מועד ההופעה: 10 בספטמבר, בעצם ראש השנה היהודי.

זה היה הלם בקרב קהילת האנוסים: דון אגולר השתמד?! האם זאת הדרך להכריז כי נטש את הדרך היהודית?! לחלל בפרהסיה את ראש השנה?! הסקרנות הייתה עצומה וכמובן לא היה יהודי אחד שלא הגיע להיות נוכח בעצמו באותו קונצרט. התזמורת ניגנה מוסיקת שבטים עתיקים ואז פתאום נטל מנצח התזמורת, דון אגולר, קרן של איל, בשפה היהודית: "שופר", והריע בו עשר תקיעות שלמות. אדם מן הצד היה בטוח שזה כלי תרועה של שבט קדום מהאמזונס, אבל אלפי יהודים בקהל זכו בפעם הראשונה מאז הגירוש לשמוע קול שופר.

לפי התפיסה החסידית, אגולר ניסה לעשות משהו שהוא הרבה יותר מקיום המצווה המעשי. הוא זעק את עצמו. על פניו הוא היה נוצרי, צלם גדול עיטר את חזהו, שיער הראש שלו היה מסופר במיטב אופנת התקופה, בכל יום ראשון הוא ביקר בכנסייה, אבל הקול של השופר הריע לפני ריבונו של עולם: מעל ומתחת לכל זה אני אחד אתך.

זאת מהותו של ראש השנה: לאתחל מחדש את הקשר בינינו ובין רבש"ע ובצורה עמוקה יותר מאשר השנה שעברה. למה הדבר דומה? קראתי מחקר מעניין האומר שמערכות יחסים בנויים בצורה מעגלית ולא ישרה (לינארית). זה לא שאנחנו בונים ומחזקים כל העת את הקשר בצורה חיובית. לא ולא. החיים בנויים בצורה מעגלית שהולכת וחוזרת כל הזמן אל נקודת ההתחלה. השלב הראשון הוא ההחלטה להיות יחד. זאת החלטה מלאת התלהבות ואהבה. אחר כך מגיע שלב ההסתגלות. החיים נכנסים לשגרה והמעשים השוטפים שוחקים את האהבה. אנחנו עסוקים בלעבוד, להתפרנס, לגדל ילדים והאהבה נזרקת הצידה. מכאן צומחים ריבים ומתחים וכל מרעין ביטחון.

אולם אז מגיע השלב השלישי: הזוג מתקרב אל יום הנישואין, והיום המיוחד הזה גורם להם לבצע הערכה מחודשת של הקשר. הם חושבים על מה שבנו ביניהם, על התועלת של הקשר – ומתוך זה צומחת מחויבות חדשה והרבה יותר עמוקה. זאת בעצם חזרה אל נקודת ההתחלה אך ברמה עמוקה הרבה יותר. וכך בכל שנה מחדש.

ראש השנה הוא התחדשות האחדות העצמית בין הקב"ה וישראל. הקב"ה מצווה אותנו לפתוח את השנה החדשה בהערכה מחודשת של הקשר ובפיתוח מחויבות יותר עמוקה כלפיו. לאורך חודש אלול אנחנו בוחנים את החלק הרוחני של חיינו וכשיהודי מכריז בראש השנה: "מלוך על העולם כולו בכבודך" הוא זועק ברמה חדשה ועמוקה את התמסרותו למצוות ה'.

ולכן מצווה התורה להריע בשופר: השופר הוא קול פשוט שאומר את מה שעמוק יותר מן המילים. השפה היא מכשיר מוגבל שאינו יכול למצות את רגשי הלב. אנו מתקשים לתאר רגשות, איננו מוצאים מילים לתאר אושר או כאב נורא, ככל שמדובר בתחושה עמוקה ואינטימית – כך נגמרות לנו המילים. אהבה אמיתית מתבטאת לפעמים בשתיקה יותר מאשר בדיבור. זה בדיוק התפקיד של שפת השירה, האמנות, המוסיקה, כדי לתאר את מה שבעומק הלב. השופר הוא הכלי שמדבר במקומו: הוא מתאר את עומק ההתחייבות המחודשת שלנו לרבש"ע⁴.

למעשה, הבעיה היא יותר עמוקה. לא רק שאיננו מוצאים את המילים, אלא שהמילים מזויפות. כיצד אחרי כל השנה המזופתת שהייתה נבוא ונזעק: "המלך"? אז נוטלים את השופר שייחצה את הפער בין המילים ובין המעשים ויאמר את מה שאנו מתקשים להוציא מהפה.

⁴ סיפור יפה: מספרים על האדמו"ר מקוצק שקרא לחסידיו בערב ראש חדש ואמר שמחר בתפילת ההלל ישנה סגולה עצומה: מי שיכריז בקול הלב "אנא ה'" יזכה לישועות גדולות. החל וויכוח בין החסידים האם האדמו"ר מתכוון ל"אנא ה' הושיעה נא" או "אנא ה' הצליחה נא" ולמחרת כל בית הכנסת נחלק לשתי קבוצות: אלו זעקו ב"אנא הושיעה נא" ואלו ב"אנא הצליחה נא". אחרי התפילה שאלו את האדמו"ר לכוונתו. אמר להם: "לא לזה ולא לזה, אלא ל"אנא ה' כי אני עבדך".

הבעש"ט הביא לכך משל מיוחד במינו: מעשה בבן מלך מפונק שנשלח על ידי אבא שלו למדינה מרוחקת. בני אותה מדינה היו בורים ונבערים ותפקידו של הנסיך היה ללמד אותם דעת. להנחיל להם אינטליגנציה, שפות ומדעים. הוא הגיע לשם בשעת ערב וכולם ישבו באחוזה סביב המדורה. האווירה הלבבית כבשה אותו והוא לא רצה לבלבל להם את המוח עם מדע צונן. בבוקר כולם היו יוצאים ביחד אל העבודה בשדה ואיש לא היה פנוי להקשיב לו. כך חלפו הימים ובמקום להרים אותם הוא דבק בהם. הוא החל לגדל את שערו פרא, חי חיים פשוטים ורגועים ולא דרש מעצמו יותר מדי.

חלפו כמה שנים ופתאום יום אחד זה היכה בו: אני לא מכאן. אני נסיך, בן מלך, נועדתי לשלוט על העולם ומה אני עושה בין הנבערים האלה? עם השיער הארוך והבגדים המרופטים הוא רץ אל ארמון המלוכה, אך כשהגיע אל השער קלט שאיש אינו מכיר אותו. חלפו שנים והוא נראה לגמרי אחרת מאז שעזב. כשניסה להוציא הגה מהפה, תפש פתאום שאינו זוכר את שפת המדינה. עצוב ומבויש עמד על יד שער הארמון וציפה לנס. יום אחד נפתח השער והמרכבה המלכותית התגלגלה החוצה, הנסיך רץ לכיוונה ורק מילה אחת יצאה לו מהפה. המילה האחרונה שזכר בשפת המדינה: "א-ב-א"!

בראש השנה אנחנו אמורים לבטא משהו שהוא הרבה יותר עמוק ממילה כזו או אחרת: את עצם ההתקשרות לקב"ה? או אמורים לענות על השאלה הגדולה: "מי אני?" מעל ומעבר לכל המעשים – האם אני עצמאי או מאוחד עם ה' אולם אחרי כל השנה המזופתת שהייתה, האם היינו מסוגלים להיות כנים?! אז נוטלים את השופר והקול הפשוט מטפס במקומו.

כעת אפשר לסגור את הקצוות: מצד אחד, ראש השנה הוא יום של הכרת המלך, כלומר, **קבלת מלכותו מחדש**, ולכן הוא יום חג והודאה על הזכות להיות חלק מהמעמד העצום הזה. במקביל, גם אין מזכירים את החטאים והוידוי, משום שאין זה יום של תשובה על חטאים, אלא יום של **התמסרות**. אולם מצד שני, צורת ההמלכה היא של **יבבה** ולא של תקיעה. משום שהשופר בא לבטא את זעקת הלב, את **המרירות על הפער בין מה שאנו רוצים למה שאנו עושים**.

בכך מבאר הרבי מליובאוויטש את השאלה בה פתחנו: מדוע ראש השנה קודם ליום הכיפורים? שכן ראש השנה הוא זה שיוצר את יום הכיפורים. הוא הרגע בו **נולדת הטהרה של היום הקדוש**. רק לאחר שאדם הכריז כי הוא שייך לקב"ה, אפשר להתחיל את התשובה האמתית ולהתחרט על החטאים. לאחר ההכרזה העמוקה "מי אני" - החטאים נמוגים ונעלמים ומאבדים את משמעותם. אם נחזור אל משל מערכות היחסים, בני זוג יכולים לריב כל השנה, אך לאחר שהם מאשררים מחדש ובעומק יותר את הקשר ביניהם – הריבים הופכים להיות חסרי משמעות.

יום הכיפורים אינו יכול לחול לפני ראש השנה, משום שאין **כפרה ללא אהבה**. אין מחילה ללא הצפת קשר שהוא עמוק יותר מן הפגיעות.

4. הרבי מליובאוויטש, מכתב כללי לימי הסליחות תשכ"ג: למרות שימי ראש השנה הם התחלת ופתיחת עשרת ימי תשובה – אין נאמרים בהם תחנון וידידי על חטאים, כי רגש ההתאחדות עם הקב"ה באמצעות 'ההכרתה', כובש את האדם במידה כזו שכל שיהיה גודל הצער על מעשי העבר, הוא מתבטל ברגש **יראת הרוממות** המשתלט עליו. ולאמתו של דבר, הרי גם **התשובה** (במשמעותה העמוקה: שיבה אל המקור) קשורה עם תוכנו הפנימי של ראש השנה, המתבטא ברעיון ההכרתה.

רק **לאחר** ראש השנה, באים שאר חלקי התשובה של חרטה על העבר וקבלה על העתיד בוידוים וסליחות **כהמשך טבעי והכרחי להכרת ראש השנה**. הרגשת ההתקשרות וההתאחדות עם המלך – המחודשות והמחזקות – חייבות לעורר רצון והחלטה לסלק את כל המפריע להתקשרות.

מה זה אומר בתכל"ס? בהמשך אותו מכתב כללי, הרבי קובל בצער על כך, שאחרי כל ההכנות וההתרגשות, ימי תשרי חולפים בלי להשאיר רושם על השנה. הסיבה לכך - מסביר הרבי - שעוסקים ברעיונות גדולים ופחות בהחלטות פשוטות שמשאירות רושם מתמשך. התפיסה היהודית היא כי **מהפכות גדולות עושים בצעדים קטנים**. כל התעוררות חשובה אמורה להוביל לשינוי אחד בשטח.

לכן אצל חסידים נזהרו למעט בשינה בראש השנה, למעט אפילו בלימוד תורה, ולנצל כל רגע בארבעים ושמונה השעות הללו לאמירת תהילים פשוטה, המבטאת קבלת עול מלכות. מעבר לכך, חסידים נוהגים לקבל "הידור" רוחני בראש השנה, וכך פורטים את ההתעוררות של ימי תשרי לכסף קטן ונוח לתפעול. הרבי עצמו התבטא במשך השנים על עניינים מסוימים שקיבל אותם על עצמו כהידור בראש השנה.

נסיים בסיפור מופלא (שמעתי מפי הרב שבתי סלביצקי): הרבי מלויבאוויטש היה 'בעל התוקע' בבית הכנסת בבניין 770 בברוקלין. מעמד התקיעות היה חוויה רוחנית מלאת הוד שחיברה בין שמים וארץ. בראש השנה תשל"א עברו תקיעות השופר בצורה חלקה, אבל התקיעה האחרונה לא יצאה. הרבי החליף בין השופרות, פרש את טליתו הקדושה על ערימת המכתבים שקיבל מהחסידים בערב ראש השנה והתאמץ לתקוע, ושוב החליף בין השופרות והתקיעה לא יצאה. אחרי עשרים דקות של מאמץ, הרבי הביט לכיוון מסוים בבית הכנסת, לקח שוב את השופר – והפעם נשמעה התקיעה היטב.

במוצאי ראש השנה היה הרבי מקיים את מעמד "כוס של ברכה", אלפי אנשים עברו לפניו וקיבלו מעט יין מהכוס. לפתע עבר אדם ולחש משהו באוזנו הקדושה של הרבי. הרבי לחש לו משהו בחזרה. שוב הוא פנה לרבי ושוב הרבי השיב לו. זה היה דו שיח חריג וכשירד התנפלו עליו הבחורים וביקשו להבין את שאירע. הוא סיפר שלא זכה לילדים וכאשר עבר לקבל יין, ביקש ברכה. הרבי ענה לו: "ישמור הבטחתו". הוא לא הבין באיזו הבטחה מדובר ולכן שאל שוב. הרבי ענה: "ישמור הבטחתו בעת התקיעות". הוא נזכר שבאותם רגעים גורליים כאשר הרבי התאמץ לתקוע את התקיעה האחרונה, הוא חש שזו עת רצון וקיבל על עצמו כי אם יזכה השנה לפרי בטן, יביא אותו בשנה הבאה לשמוע את התקיעות מהרבי. בדיוק כשחשב את המחשבה הזו, הרבי הרים את הראש והביט לכיוון שלו ... כעת הזכיר לו הרבי את ההחלטה הטובה שלו ...

נזכור את כל ההחלטות הטובות שקיבלנו בראש השנה ונזכה לשנה טובה ומבורכת, ובעיקר, ההחלטות הללו יובילו להכרת המלך האמתית, באופן גלוי לעיני כל העמים בגאולה האמתית במהרה בימינו.

כתיבת והפצת שיעורי חודש אלול תשע"ח

מוקדשת לעילוי נשמת

ר' פייבש בן מרדכי הלוי ע"ה

ובתמיכתם של שלוחי הרבי ברחבי תבל

ובחסותו האדיבה של הנגיד החסידי

ר' שניאור ורעייתו יוכבד שיחיו מינסקי

להצלחה רבה בכל ענייניהם

ולעילוי נשמת מרת

שיינא בעשא בתיה בת יוסף דב